

ביאורים

לכל אחד מאיתנו יש רצון לדעת מה יקרה בעתיד. לרצון זה יכולות להיות כמה סיבות, חלקן חיוביות וחלקן שליליות. שתיים מהסיבות המרכזיות המובילות את האדם לחיפוש ידיעת העתידות הן החשש מפני הבאות והרצון להגיע לכל מיני מטרות. אלא ששנייה זו לחיפוש ידיעת העתיד גורמת פעמים רבות לאדם להתחכם ולחרוג מהתפקיד המוטל עליו. הקב"ה ברא את העולם באופן שבו האדם צריך לעשות את המוטל עליו על פי מה שנראה לפניו, וכך להתנהל ביושר ובתמימות: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח, ג). חקירת העתיד בדרכים כאלה, היא ניסיון לפרוץ את הגדרות, להתחכם ולנסות להיות 'יותר חכם מהבורא', ולכן היא אסורה.

הקב"ה מצווה את עם ישראל שלא 'להתחכם' יותר מדי: "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך" (שם יד). הקב"ה לא רק ברא את העולם, אלא הוא משגיח עליו ומכוונו, ועלינו, בני האדם, הוא מצווה לפעול ולעשות, מבלי לחרוג מתפקידנו, ולעסוק בניחושים של העתיד. אנו מאמינים שיש בורא לעולם והוא משגיח עליו ומכוונו, והוא ידאג למה שצריך לקרות שאכן יקרה, ואל לנו להתחכם ולחפש פתרונות עקיפים, שהרי הקב"ה: "לא ימנע טוב להולכים בתמים" (תהילים פד, יב).

הר"ן מוסיף עוד פירוש לפסוקים אלו. כמו שראינו קודם, מי שהולך לפי רצון הבורא, אינו מפסיד מכך אלא רק מרוויח לטווח ארוך, לפי פירוש זה, כוונת התורה היא להשוות בין הגויים ההולכים בדרכי האמורי, שאצלם לעיתים רבות אותם חווי העתיד טועים ומטעים את האדם, לבין ההולכים בדרך ה', שזוכים לכך שכאשר הקב"ה רוצה הוא מודיע להם דברים נעלמים או עתידות באמצעות הנביאים, ובדבריהם אין כל טעות או סטייה. לפי הסבר זה משמעות המילה תמים, היא שלם, כאילו אמר הפסוק - 'שלם תהיה, כשתלך עם ה' אלוהיך'.

הרחבות

• הדרכה פרטית בעבודת ה'

כאשר נתבאר ענין שאול בדבר האתונות. למדנו מכאן, שהנביא היה מסייע לאדם בצרכיו הגשמיים על ידי נבואתו, כשם שסייע שמואל לשאול בענין האתונות.

הגאון מוילנא מוסיף שהנביא היה מדריך את האדם גם בענייני הרוחניים לפי מה שמתאים לאותו אדם: "כי כל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו, כי אין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהם דומים זה לזה, ואין טבע שני בני אדם שווה. וכשהיו נביאים, היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה', והיה הנביא אומר על פי משפט הנבואה, דרכו אשר ילך בה, לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו" [ביאור הגר"א משלי טז, ד].

אם כן, יש מקום לשאול: לאחר שבטלה הנבואה, כיצד יוכל האדם לקבל הדרכה בעבודת השם לפי דרכו המיוחדת לו?

על כך עונה הגר"א, שיש בישראל רוח הקודש, ועל פיה אפשר לדעת כיצד לנהוג, "ורוח הקודש יש לכל אדם ואדם". כל זאת בתנאי שהאדם דבוק בה' ואינו מתאוה לדברים שאינם על פי רצון ה'. והיות שקשה להגיע לדרגה כזאת, עיקר ההדרכה בזמן הזה היא לדקדק במעשים, לקיים מצוות עשה ולהיזהר מעבירות, ומכח המעשים יתקונו גם המחשבות [שם].

שאלות לדין

לשם מה נתן הקב"ה כוחות ביד המכשפים והקוסמים?

"כי הקדימו לכם נביאים ישלימו עניינכם בכל מה שתצטרכו אליו" - לכאורה נראה שזה לא תמיד קורה... כיצד נסביר זאת?

לעילוי נשמת נח בן יצחק שלמה גרין ז"ל

איטור דרכי האמורי

ואחרי שגשלים זה, בא להזהיר ולמנע מדרכי האמורי. וידוע הוא, שרוב הדברים ההם, התכלית שהם מכוונים בהם הוא שני דברים - האחד: להשיג תועלת בעולם הזה באספת הקנינים ונצוח המלחמות, וזה אחרי עתים (ושעור) [ושעות] הראויות לכל ענין וענין כפי סברתם. והשני הוא: שישגו הקדמת הידיעה בדברים העתידיים. וידוע הוא, שהאנשים היותר נפתים לזה, ורודפים אליו הם המלכים, כי הם ינסו לזה יותר לצורך מלחמותיהם ורב עניניהם. ומפני הענין הזה היו רב מלכי ישראל נכשלים בדרכים האלה, עד שראינו שאול משיח ה' דרש לאשה בעלת אוב לדעת מה יהיה אחריו. ומפני זה סמך לו האזהרות למצות הקמת המלך, להורות שראוי למלך שיזהר מהפשל בזה, ושלא תכשילנו תאותו לדברים האלה מצד שיהיה נכסף לדעת מה יהיה אחרית כל פרט ופרט מעניניו, כי ה' יתברך ישלים כל המצטרף אליו, עד שלא יצטרף לצאת מגדר התורה כלל. ולכן, אחר שמונע ואסר כל הדברים האלה כתב אחרי כן (דברים יח ג): "תמים תהיה עם ה' אלהיך". ועל דרך המפרשים הוא מצוה שיתהלך האדם בתמימות עם ה' יתברך, ולא יתחכם יותר לדרש ולתור על פי דרכי האמורי לדעת מה יהיה באחריתו. וזהו דרך רבותינו זכרונם לברכה בפרק "ערבי פסחים" (ק"ג ב): "מנין שאין שואלין בכלדיים", שנאמר: 'תמים תהיה עם ה' אלהיך'.

אבל כפי קשר הפרשה שסמך אחריו (דברים שם יד): "כי הגוים האלה אשר אתה וגו', יראה לי עוד בפשט הפתוב, שכמו שסמך למעלה מה יהיה משפט הכהנים אחר שאמר שלא יהיה להם חלק ונחלה עם ישראל, שהוא כאומר: אחר שאני מסיר מהם הנחלות והקנינים, צריך שאתקן ענינם מצד אחר, כן הענין כאן בשורה, שידיעה הוא, שכל אמה נכספת בתכלית הכסף לדעת מה יהיה אחריתם בפרטי עניניהם, וכל שכן המלכים שהם יותר צריכים לזה, ולפיכך, אחרי שאסר עליהן כל הדרכים האלה, צריך שישלים ענינם שלא יהיו בהקדמת ענינם חסרים מיתר האמות, ולפיכך סמך ואמר: "תמים תהיה עם ה' אלהיך", ואין ספק, ש'תמים' פרושו: "שלם", והוא כאומר: לא תירא פן תחסר דבר כשתמנע מאלו הדברים שאסרת, כי שלם תהיה עם ה' אלהיך, לא תחסר דבר, שעם היות ש'ה' יתברך אסר עליך כל הדברים האלה הנה הוא השלימך ביותר מזה. וזהו שסמך ואמר (דברים שם יד): "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו", כלומר: שתכלית ענינם בהקדמת ידיעת פרטיהם ועניניהם הוא שיידעו אותם מפי מעונניהם וקוסמיהם. ואין ספק, שידיעתם בזה חסרה, כי המעוננים והקוסמים אם יגיעו שיודיעו קצת מהדברים העתידיים, לא תגיע חכמתם בשום פנים שיודיעום כלם, כמו שאמר הנביא כמהתלם בפרעה (ישעיה מז א): "עמדו נא וישעוהו הכרי שמים החזים בפוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך", ובא בקבלת רבותינו זכרונם לברכה (בראשית רבה פה ב): "מאשר" - ולא כל אשרו". גם יחליפו מין במין, וימשו פ' מצד הקדמת ידיעתם הפסד, הפך התועלת אשר פון בו. הנה אם פן, תועלת המעוננים והקוסמים אינה שלמה, אבל חסרה מאד, אבל אתה - לא כן נתן לך ה' אלהיך, כי הקדימו לכם נביאים ישלימו עניינכם בכל מה שתצטרכו אליו, והוא אמרו (דברים יח טו): "נביא מקרבו מאחרי פמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו", והוא ידוע, שאין מתועלת הנביא לצוות על משפטי התורה בלבד, אבל גם להודיע הדברים הנעלמים מן העין שישתדלו בהודעתם אל הקוסמים, כאשר נתבאר ענין שאול בדבר האתונות.

דרכי האמורי - הנהגות הגויים עובדי ע"ז. עתים ושעות - זמנים ושעות המסוגלים לנושאים מסוימים. נפתים לזה - מתפתים לדרכי האמורי. כלדיים - חוזים בכוכבים. במתהל - כשוחק. מאשר - ולא כל אשר - שאינם יכולים לידע הכל. וימשו - ויגרם. הקדמת ידיעתם - את העתידות בצורה שאינה מדויקת. אבל - אלא.

העדפת נביאים על קוסמים